

Differentiatie in het onderwijs vergroot kansenongelijkheid

Eddie Denessen

e.denessen@fsw.leidenuniv.nl

Schoolpsychologencongres 9 maart 2018

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Discover the world at Leiden University

Inspectierapport 2016

Vergelijken we gemiddelde leerlingen (IQ vmbo-g/t), dan blijkt dat de helft van de leerlingen met hoogopgeleide ouders begint op havo of vwo. Bij de kinderen met laagopgeleide ouders is dat een kwart.

2

Discover the world at Leiden University

Inspectierapport 2016

De schooladviezen aan kinderen van laagopgeleide ouders dalen de afgelopen jaren. Kinderen van hoogopgeleide ouders beginnen op een hoger niveau dan in eerdere jaren. Ook daardoor worden de verschillen groter.

3

Discover the world at Leiden University

Ongelijke kansen = reproductie van ongelijkheid

4

Discover the world at Leiden University

Het mericocratisch ideaal

Merit = IQ + effort

(Status = aanleg + inzet)

5

Discover the world at Leiden University

Het probleem van ongelijke kansen

Het is onrechtvaardig en onwenselijk als kinderen met **gelijke aanleg** verschillende mogelijkheden hebben op een succesvolle schoolcarrière vanwege de **achtergrondkenmerken van het gezin**

6

Discover the world at Leiden University

Begripsverwarring

Gelijke kansen is niet ....

- het optimaliseren van talenten
- het maximale uit alle leerlingen halen
- de leerling centraal stellen
- een hoge citoscore van een klas of school
- het realiseren van gelijke uitkomsten
- het realiseren van een minimumniveau bij alle leerlingen

7

Discover the world at Leiden University

Gelijke kansen is wel:

Het verminderen van de relatie tussen de achtergrondkenmerken van leerlingen* en hun leerprestaties

- * Het opleidingsniveau van de ouders
- De sociaal-economische status van de ouders
- De cultureel-etnische achtergrond

8

Discover the world at Leiden University

Differentiatie: oplossing of probleem?

Macro (stelsel): selectiemoment vmbo/havo/vwo

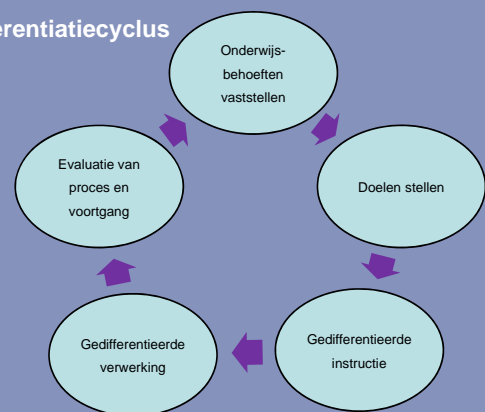
Meso (school): tweetalige tracks, plusklassen

Micro (klas): interne differentiatie, geïndividualiseerd leren, adaptief onderwijs, werken in niveaugroepen in de klas

9

Discover the world at Leiden University

De differentiatiecyclus

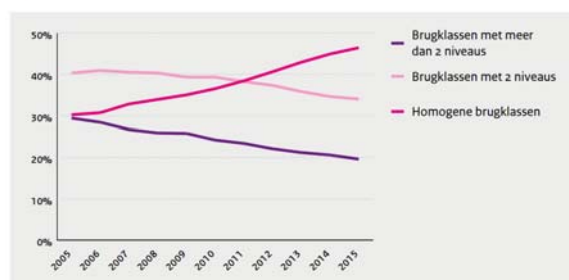

10

Discover the world at Leiden University

Toename van macro- en mesodifferentiatie

Figuur 2.2a Percentage leerlingen in homogene brugklassen en bredere brugklassen in de periode 2005-2015 (n 2015=210.798)

11

Discover the world at Leiden University

Vaststellen van onderwijsbehoefte

De onderwijsbehoefte is gerelateerd aan de sociaal-culturele achtergrond van de leerling

Kan de behoefte lineair worden afgeleid uit het verleden?

Kan de behoefte valide worden vastgesteld?

12

Discover the world at Leiden University

13

Omggaan met verschillen: sociaal-culturele achtergronden en differentiatie

Kinderen van hoogopgeleide ouders zijn oververtegenwoordigd

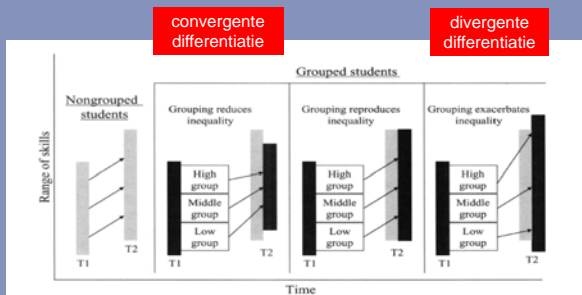
Macro: vwo

Meso: tweetalige stroom, vwo plusklas

Micro: hoogste niveaugroepen bij interne differentiatie

14

Effecten van differentiatie: mogelijke uitkomsten

Uit: Condron, 2008

15

Het differentiatiedilemma

divergente differentiatie

convergente differentiatie

Talent-optimalisatie ----- Gelijke kansen

16

Dilemma van distributieve rechtvaardigheid in onderwijs

Realiseren van gelijke kansen

Het is rechtvaardig om leerlingen met minder gunstige sociale achtergronden meer aandacht te geven in de klas

Talentoptimalisatie

Het is rechtvaardig om elke leerling evenveel aandacht te geven in de klas

17

Niveaugroepen in het basisonderwijs

Veilig leren lezen

De wereld in getallen

18

Risico's van niveaudifferentiatie

1 Fixed mindsets bij leraren

'Verrijksleerlingen'

'De havisten en de vwo-ers'

19

Discover the world at Leiden University

Risico's van niveaudifferentiatie

2 Fixed mindsets bij leerlingen

Marks, R. (2013). 'The Blue Table Means You Don't Have a Clue': the persistence of fixed-ability thinking and practices in primary mathematics in English schools. *Forum*, 55(1), 31-44.

20

Discover the world at Leiden University

Risico's van niveaudifferentiatie

3 Determinisme

21

Discover the world at Leiden University

Risico's van niveaudifferentiatie

3 Determinisme

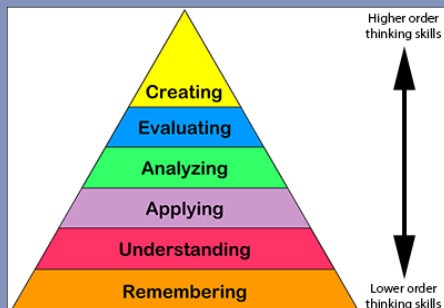
Leerlingvolgsysteem als leerlingvangsysteem

22

Discover the world at Leiden University

Risico's van niveaudifferentiatie

4 Verschillen in kwaliteit van onderwijs

23

Discover the world at Leiden University

Hoe ouders bijdragen aan differentiatie en ongelijke kansen: De 'dark side' van ouderbetrokkenheid

Financieel kapitaal (huiswerkbegeleiding, examentraining)

Sociaal kapitaal (assertiviteit, schoolkeuze)

Cultureel kapitaal (thuisbetrokkenheid)

24

Discover the world at Leiden University

Onderwijs in spagaat

Druk op differentiatie door overheid (inspectie) en ouders

Ambigue verwachtingen van het onderwijs:

Talent-optimalisatie én gelijke kansen

Kwaliteits-discourse:

Effectiviteit & efficiëntie én integratie & sociale cohesie

25

Discover the world at Leiden University

Neem kansenongelijkheid serieus!

Later selecteren en minder niveaudifferentiatie

- brede brugklassen
- heterogene groepen in de klas

Denk niet te veel in niveaus

Creëer flexibele mindsets

Voorkom labels

Laat je verrassen door de leerlingen

Geef leerlingen een grote stem in didactische beslissingen

26

Discover the world at Leiden University

27

Discover the world at Leiden University